

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/329966601>

Cep Telefonu Bağımlılığında Aşerme Ölçeği'nin Türkçe Uyarlaması: Geçerlik ve Güv

Article · January 2018

DOI: 10.7827/TurkishStudies.14285

CITATIONS

3

READS

82

1 author:

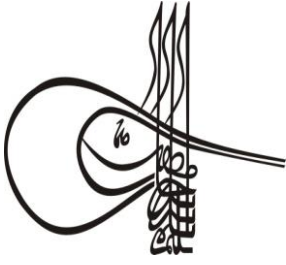

Omer Ozer

Adana Alparslan Turkes Science and Technology University

12 PUBLICATIONS 37 CITATIONS

SEE PROFILE

Turkish Studies

Social Sciences

Volume 13/26, Fall 2018, p. 953-970
DOI: 10.7827/TurkishStudies.14285
ISSN: 1308-2140

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: Ekim 2018

✓ Accepted/Kabul: Aralık 2018

✍ Referees/Hakemler: Dr. Öğr. Üyesi Kasım TATLILIOĞLU - Dr. Öğr. Üyesi Yasemin SANAL

This article was checked by iThenticate.

CEP TELEFONU BAĞIMLILIĞINDA AŞERME ÖLÇEĞİ'NİN TÜRKÇE UYARLAMASI: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

Ömer ÖZER* - Elife ÖZER**

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, “Cep Telefonu Bağımlılığında Aşerme Ölçeği”ni Türkçe’ye uyarlayarak ölçeğin geçerlik ve güvenirliğine ilişkin kanıtları incelemektedir. Orijinali İspanya’da geliştirilen ve sekiz maddeden oluşan ölçek öncelikle her iki dile hâkim üç alan uzmanının ve Türk diline hâkim bir uzmanın görüşlerinden yararlanılarak Türkçe’ye çevrilmiştir. Daha sonra 26 kişiye pilot uygulaması yapılan ölçek maddeleri gerekli düzeltmelerle son halini almış ve 18-65 yaş aralığında yer alan 682 gönüllü katılımcıya basılı ve elektronik ortamda uygulanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğine ilişkin bulgular açımlayıcı faktör analizi (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ile incelenmiştir. AFA sonuçları, uyarlaması yapılan ölçeğin orijinal faktör yapısına uygun bir şekilde tek boyuttan oluştuğunu göstermiştir. DFA sonuçları da ortaya çıkan bu yapıyı doğrulamıştır. Ölçeğin geneli için Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0,881 olarak bulunmuştur. Ölçekten alınan puanların yaş gruplarına yönelik analizleri sonucunda sırasıyla en yüksek ortalamaların 18-25 ve 36-45 yaş gruplarına ait olduğu görülmüştür. Araştırma sonuçları, Türkçe’ye uyarlanan ölçeğin geniş bir yaş aralığındaki kişilerin cep telefonu bağımlılıklarını değerlendirmede kullanılabilecek geçerli ve güvenilir sonuçlar üreten bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir. *Cep Telefonu Bağımlılığında Aşerme Ölçeği*’ni pek çok cep telefonu bağımlılığı ölçeğinden farklı kılan başlıca özellikleri hitap ettiği geniş yaş aralığı ve cep telefonu bağımlılığında aşermeyi sekiz

* Dr. Öğr. Üyesi, Adana Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Mütercim-Tercümanlık Bölümü, E-posta: ozeromer.tr@gmail.com

** Arş. Gör. Dr. Adana Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Yönetim Bilişim Sistemleri Bölümü, E-posta: efyilmaz@adanabtu.edu.tr

maddeden oluşan tek bir yapı altında ölçmesidir. Ölçeğin az sayıda ve kısa ifadelerden oluşması uygulanabilirliği kolaylaştırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Cep telefonu bağımlılığı, problemlerli cep telefonu kullanımı, cep telefonu aşırme ölçeği, aşırme, bağımlılık

ADAPTATION OF THE MOBILE PHONE ADDICTION CRAVING SCALE TO TURKISH: FURTHER EVIDENCE OF RELIABILITY AND VALIDITY

ABSTRACT

The aim of the present study is to adapt the Mobile Phone Addiction Craving Scale (MPACS) into Turkish and to examine the reliability and validity of the scale. The scale, which was originally developed in Spain and consists of 8 items in one dimension, has been translated into Turkish by three academics who are expert on both languages. Another independent expert from the Turkish language department analysed the instrument in terms of clarity and readability. Later, the Turkish version was piloted by using mostly individual interviews with 26 participants. This pilot study was conducted to ensure the adequacy of the scale content to the Turkish context. The final version of the scale was administered to 682 volunteered respondents from 18 to 65 years of age via paper and online questionnaires. The results of the exploratory and confirmatory factor analyses supported the single factor structure of the original scale. The internal consistency coefficient was computed as .881, which was similar to that of the original scale. The results of the study revealed that the Turkish form of MPACS is a valid and reliable instrument that can be used to evaluate the problematic cell phone use. The few items on the MPACS, with its capability for measuring craving, differs it from other phone addiction scales.

STRUCTURED ABSTRACT

There has been a significant increase in the use of mobile phones, thanks to technological advances in the recent years. Unfortunately, as reported by different researchers all around the world, with mobile phones being available anytime anywhere, people became more reliant on them (Carbonell et al, 2012; Kwon et al., 2013a; Sanal & Ozer, 2017). Despite their various advantages, excessive use of mobile phones may develop into problematic use and, in some cases, even into addiction. There is an ongoing discussion on whether problematic mobile phone use can be considered an addiction (Griffiths, 2013a). A large portion of studies have been dealing with behavioural addictions such as social media use or phone use. Another point worth noting is that craving, as an essential diagnostic criterion for substance use disorders, may be used to explore mobile phone addiction. As De-Sola et al. (2017) and Merikle (1999) suggested, a different craving must exist in behavioural addictions. Nowadays, excessive involvement in mobile phone use is associated with addictive patterns of use (Billieux, Van der Linden & Rochat, 2008; Landolfi, 2013). By comparison with adults, adolescents

seem to be more vulnerable to smartphone addiction (Kim et al., 2012). However this does not mean adults are not in danger. Preventive measures should be taken for adolescents and adults. Even though abundant studies have spotlighted the mobile phone use of students and adolescent population, the adapted scale not only focuses on the adolescent but also the adult population as a whole.

The aim of the present study is to adapt the Mobile Phone Addiction Craving Scale (MPACS) into Turkish and to examine the reliability and validity of the scale. This study was carried out using a questionnaire, which had been adapted and validated for use with Turkish population. The scale, originally developed in Spain, consists of eight items loading on one factor. It was translated into Turkish by three academics who are experts on both Turkish and English. Another independent expert from the Turkish language department analysed the instrument in terms of clarity and readability. Later, the Turkish version was piloted by conducting interviews with 26 participants. This pilot study was conducted to ensure the adequacy of the scale content to the Turkish context. The final version of the scale consists of eight Likert-type items ranging from 1 to 10 points with regard to the conformity of the statements. Thus, a possible range of scores is between 8 and 80. The Turkish version of MPACS was administered to 682 volunteered respondents from 18 to 65 years of age via paper and online self-administered questionnaires.

The results of the exploratory factor analysis were consistent with the original scale showing a single factor structure and confirmatory factor analysis supported this structure. The internal consistency coefficient, Cronbach's Alpha was high, computed as .881, which was similar to that of the original scale. Findings revealed the mean scores for the eight items, which range from the lowest mean score of 2.91 to the highest of 6.55. The lowest mean score was the third item (if, at this very moment, I should be forced to turn it off because I was at the movies or at work), while the highest mean score was the fourth item (if, at this very moment, I realized that I left it at home). The overall mean for the MPACS was 4.89 and the median score was 4.87. By comparison with the original study by De-Sola et al. (2017), participants of the current study showed higher scores of craving, and this is one of the striking findings of the study. The results of the study revealed that the Turkish version of MPACS is a valid and reliable instrument that can be used to evaluate the problematic cell phone use.

The translation and validation of the MPACS fulfilled, to some extent, the requirements of the adaptation process (Brislin, Lonner & Thorndike, 1973; Gjersing, Caplehorn, Clausen, 2010) and therefore this version of the MPACS can now be used for mobile phone addiction craving in the general Turkish population. Given the fact that, problematic mobile phone use, in some cases, can cause people to lose their control, and this situation shows similarities to those experienced in other types of addictions (Gutierrez, Rodriguez de Fonseca & Rubio, 2016). The MPACS, with its potential to determine the craving associated with addiction, is a tool which can even be integrated in an interview if problematic behaviours are suspected.

In conclusion, the Turkish version of the MPACS can be used as a practical tool for mobile phone craving in the general population. It can

also be used to help experts in clinical settings design cessation treatments for the individuals with very high scores (De-Sola et al., 2017). The Turkish version of the MPACS can also be useful in large-scale assessment of differences within in the general population, in the age range of 18 to 65 years. The widespread use of the MPACS can also contribute to the literature by increasing the existing knowledge of mobile phone addictions within a framework of possible addictive disorders. One of the biggest advantages of the MPACS is that it contributes to quality of answers, as the scale does not include too many items. Too long questionnaires tend to require long time and this situation is likely to cause respondent fatigue. The few items on the MPACS, with its capability for measuring craving, differs it from other phone addiction scales.

Keywords: Mobile phone addiction, problematic cell phone use, mobile phone craving scale, craving, addiction

Giriş

Cep telefonunun ortaya çıkması ile beraber çok hızlı bir biçimde yaşam tarzımızda da büyük değişimler meydana gelmiştir. Bu cihazların zaman ve mekân sınırlaması olmadan kullanıma sunduğu pek çok özellik onları, insanlar için vazgeçilmesi zor bir konuma taşımıştır (Bağcı, 2018; Ozer ve Kılıç, 2018). Cep telefonu ile birlikte gelen değişimler yaşamlarımıza öyle derinlemesine yerleşmiştir ki pek çok birey bu olanakları hayatlarından çıkarabildiğini hayal bile edemeyecek duruma gelmiştir.

Young'un (1998) ilk kez internet bağımlılığını öne sürmesinden günümüze kadar internet bağımlılığı bilim dünyasının çok tartışılan konularından biri olmuştur. Günümüzde hemen hemen herkes bir cep telefonuna sahip iken, bu cep telefonlarının da önemli bir bölümü akıllı telefonlardan oluşmaktadır. Özellikle Avrupa ve Amerika'da akıllı telefona sahip olma oranları oldukça yüksektir (Pew Research Center, 2016). İnternet desteğiyle çok geniş bir yelpazede sağlanan işlevler (Ozer ve Kılıç, 2018) üstün işlem kapasiteli cep telefonlarında toplanınca üç farklı bağımlılık çeşidi olan internet, oyun ve bilgisayar bağımlılığı bir araya gelmiştir (Carbonell, Guardiola, Beranuy ve Belles, 2009). Akıllı telefonların sık kullanımı, doğal olarak, uzmanlar arasında problemlerli telefon kullanımı ve bağımlılık tartışmalarını sürekli güncel tutmaktadır. Alandaki çalışmalar incelendiğinde akıllı telefon bağımlılığı kavramının standart bir kullanımı görünmemektedir. Akıllı telefon bağımlılığının yanında en çok öne çıkan kavramlar internet bağımlılığı (Cash, Rae, Steel ve Winkler, 2012; Göldağ, 2017; Kuss, 2016), dijital bağımlılık (Montag ve Walla, 2016; Peper ve Harvey, 2018), problemlerli internet kullanımı (Lopez-Fernandez, Honrubia-Serrano, Gibson ve Griffiths, 2014) ve problemlerli telefon kullanımıdır (Bianchi ve Phillips, 2005). Lin ve arkadaşları (2014) cep telefonu bağımlılığının bir tür teknoloji bağımlılığı olarak ifade edilebileceğini öne sürmüşlerdir.

Akıllı telefonlar insanlara çeşitli işlevler sunarken, yıllar içinde de onların davranışlarını değiştirmektedir. Kişilerin bilgiye zaman ve mekân kısıtlaması olmadan gerçek-zamanlı olarak erişebilmeleri ticaret, sağlık, eğitim vb. alanlara ilişkin hizmetlerin alım biçimini de önemli ölçüde etkilemiştir. Örneğin günlük ne kadar hareket ettiğini akıllı telefon uygulamasıyla takip eden bir birey telefonunu gittiği her yere yanında götürüp bu esnada da sosyal ağlar üzerinden etkin bir şekilde etkileşimlenebilmektedir. Ancak ne yazık ki; tüm bu işlevselliğine karşın bu cihazların kontrolsüz kullanımı potansiyel olarak zararlı davranışlarla ilişkili olabilmektedir (Sanal ve Ozer, 2017). Kontrolsüz kullanımdan kastedilen telefonun çok yoğun kullanılması demek değildir. Zira Griffiths'in (2005) ifade ettiği gibi bir şeyi aşırı kullanmak bunun kesinlikle bir bağımlılık davranışı olduğu anlamına gelmemektedir. Örneğin sosyal ağ uygulamalarının amaca yönelik kullanımı ile kontrolsüz kullanımı arasındaki çizgi çok ince olabilmektedir. Griffiths (2013b) tarafından ifade edildiği üzere kişilerin sosyal

ağ uygulamalarını stres, bunalım ya da yalnızlıktan sıyrılmak için vazgeçilmez gördükleri an aynı zamanda sosyal ağların problemlili kullanımlarının da başladığı andır. Kişinin problemlili internet kullanımı, sosyal ağ kullanımı vb. davranışları problemlili telefon kullanımını tetiklemekte ve bu kişi zaman içinde sosyal ve fiziksel problemler yaşamaktadır. Günlü ve Ceyhan'ın (2017) ergen bireylerin cep telefonu kullanımları üzerine yaptığı bir çalışma, katılımcıların dörtte üçünden fazlasının internete girmek için cep telefonlarını kullandıklarını ve internet kullanım süreleri arttıkça problemlili internet kullanım düzeylerinin de arttığını göstermiştir. Lee, Kang ve Shin (2015) cep telefonunu aşırı kullanan kişilerin boyun ağrısı belirtileri gösterdiklerini ortaya koymuşlardır. Sunduğu pek çok olanağa karşın bilinçli kullanılmaması durumunda cep telefonları, baş ve el ağrıları gibi fiziksel sorunlara yol açmanın yanında aynı zamanda stres ve endişe gibi psikolojik sorunlara da yol açabilmektedir (Lu ve ark., 2011; Toda ve ark., 2008). Akıllı telefonların kontrolsüz kullanımı kişilerin zihinsel odaklanma gerektiren görevleri yerine getirmede zorluk yaşamalarına, dikkatlerinin dağılmasına yol açmaktadır (Gill, Kamath ve Gill, 2012). Sapancı ve Kuyumcu Vardar (2018) öğretim elemanlarıyla yürüttükleri çalışma sonucunda öğrencilerin problemlili cep telefonu kullanımından dolayı dersleri etkili bir biçimde dinlemeye odaklanamadıklarına ilişkin bulgular elde etmişlerdir. Montag ve Walla (2016) dijital bağımlılık üzerine yürüttükleri çalışmada akıllı telefon bağımlılığı geliştirmiş çalışanların iş yerlerinde odaklanma sıkıntısı çektiklerini ve akıcı bir çalışma temposuna giremediklerini bulmuşlardır. Ayrıca, akıllı telefon bağımlısı olan bireylerin bunalım, kaygı (Hawi ve Samaha, 2017) ve sosyal uyum sorunları (Chóliz, 2010) yaşayabildikleri belirtilmiştir.

Akıllı telefon bağımlılığına en çok hangi yaş gruplarındaki bireylerin eğilimli olduğuna bakıldığında, daha genç bireylerin yeni teknolojileri aşırı kullanmaya daha eğilimli oldukları ve akıllı telefon bağımlılığı geliştirme risklerinin daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir (Echeburua ve De Corral, 2010; Haug ve ark., 2015). İnternet kullanım süresi açısından ele alındığında son yıllarda bütün yaş gruplarında kayda değer bir yükseliş olmakla birlikte, internet kullanımı açısından 18-29 yaş grubu her zaman ilk sırada yer almaktadır (Pew Research Center, 2012). Benzer şekilde, Kwon, Kim, Cho ve Yang (2013a) ve De-Sola, Rodriguez de Fonseca ve Rubio (2016) çalışmalarında genç yetişkinlerin diğer gruplara kıyasla akıllı telefon bağımlısı olmaya daha yatkın olduklarını bulmuşlardır. Randler ve arkadaşları (2016) cinsiyetin akıllı telefon bağımlılığının önemli bir belirleyicisi olduğunu ifade etmiş ve kadınların bağımlı olmaya daha yatkın olduklarını ortaya koymuşlardır. Akıllı telefon bağımlılığının yaş ve cinsiyet dışında bir diğer belirleyicisi ise kişilerin yaşam tarzları ile ilişkilidir. Kwon ve arkadaşları (2013b) düşük eğitim seviyesine sahip bireylerin akıllı telefon bağımlısı olmaya daha yatkın olduklarını ifade etmiştir. Lopez-Fernandez ve arkadaşları (2012) bekâr bireylerin akıllı telefon bağımlısı olma noktasında evli bireylerden daha riskli bir konumda olduklarına işaret etmişlerdir. Randler ve arkadaşları (2016) tarafından yürütülen çalışmada 'akşamcı' diye adlandırılan ve genellikle gece geç saatte uyuyan, sabah güçlükle uyanabilen ve akşam saatlerinde sabahlara göre kendilerini daha iyi hissettiklerini belirten kişilerle özdeşleştirilen grubun, akıllı telefon bağımlılığına daha eğilimli olduğunu öne sürmüşlerdir.

Akıllı telefon bağımlılığının yaygınlığı, genellikle kişilerin kendi durumlarını öz-bildirim yoluyla raporlamalarıyla ortaya konulmaktadır. Bu ölçeklerden en sık kullanılanlardan biri *Problemlili Mobil Telefon Kullanım Ölçeği*'dir. Bu ölçek ilk olarak 2005 yılında Bianchi ve Phillips tarafından geliştirilmiş ve daha sonra 2012 yılında Şar ve Işıklar tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Bu alanda geliştirilmiş ve yaygın şekilde kullanılan ölçeklerden bir diğeri Kwon ve arkadaşları (2013a) tarafından geliştirilen on maddelik *Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği*'dir. Bu ölçek yaş ortalaması 19,5 olan 367 lisans öğrencisinin katılımıyla yine on madde ve 1-6 arasında derecelendirmeli olarak Noyan, Enez-Darçın, Nurmedov, Yılmaz ve Dilbaz (2015) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Son yıllarda cep telefonu bağımlılığı alanındaki çalışmalarda kullanılan bir diğer araç ise Lin ve arkadaşlarının (2014) geliştirdiği *Akıllı Telefon Bağımlılık Envanteri* olmuştur. Bu ölçek yaş ortalamaları 22,9 olan 260 erkek ve 23 kadın genç yetişkinden oluşan bir örneklem üzerinde geliştirilmiştir. Dört faktör yapılu bu ölçek toplam 26 maddeden oluşmaktadır. 2012 yılında Chóliz tarafından geliştirilen 22 maddelik *Cep Telefonu*

Bağımlılığı Ölçeği, Fırat ve Balcı-Çelik'in (2017) geçerlik ve güvenilirlik çalışmasıyla yaş ortalaması 16,14 olan 412 lise öğrencisinin katılımıyla Türkçe'ye uyarlanmıştır. Uyarlanan ölçek yoksunluk, kontrolsüzlük/problemler ve engelleme faktörlerinden oluşan bir yapıya sahiptir. Bu alanda en son geliştirilen ölçeklerden biri Burdur ilinden seçilen 284 katılımcıdan elde edilen veriler yoluyla Fidan (2016) tarafından geliştirilen *Mobil Bağımlılık Ölçeği* olmuştur.

Bu çalışmada daha geniş bir katılımcı grubuna hitap etmesi, az sayıda ve kısa ifadelerden oluşmasının kullanım kolaylığı sağlayacağı dolayısıyla De-Sola, Talledo, Rubio ve De Fonseca (2017) tarafından geliştirilen ve bireyleri cep telefonu kullanım alışkanlıklarına göre gruplandıran, '*Cep Telefonu Bağımlılığında Aşerme Ölçeği*'nin Türkçe'ye uyarlanmasının yapılmasına karar verilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Sadece mesajlaşma ve konuşma amaçlı kullandığımız cep telefonları yerini mobil uygulamalar aracılığıyla bizlere bilgi, iletişim, sağlık, eğitim, eğlence ve daha pek çok alanda fırsatlar sunan akıllı cihazlara bırakmıştır. Bu değişimle beraber her geçen gün cep telefonları yaşamlarımızın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. 2020 yılına kadar akıllı işlevli cep telefonu kullanıcı sayısının 6,1 milyara ulaşması (Ericsson-LG, 2015) öngörüldüğünden dolayı, bu cihazların nerede, ne şekilde ve ne sıklıkla kullanıldığı ayrıca önem arz etmektedir. Bu nedenle, beraberinde getirdiği pek çok olanağa karşın cep telefonlarının yol açtığı psikolojik ve fizyolojik olumsuzluklardan kaçınmak kolay bir uğraş değildir (Cho ve Lee, 2017). Üstelik bu olumsuz etkiler sadece öz-kontrol sağlamakta zorlanan çocuklarda değil; ergenlerden yaşlılara kadar geniş bir kitlede gözlenmektedir. Cep telefonunun aşırı ve kontrolsüz kullanımı düşünüldüğünde kişinin akıllı telefonunu kullanmaya yönelik aşerme (craving) hissedip hissetmediği akla gelmektedir. Her ne kadar aşerme kavramı üzerinde bilim insanları arasında mutlak bir görüş birliği sağlanmasa da, genel olarak bağımlılığın açıklanması bakımından temel bir öge olduğu kesindir. Aşerme; tüm zararlı etkilerine karşın, bağımlılık yaşayan kişinin bağımlılık yaşadığı maddeyi kullanmaya yönelik durdurulamaz ve kontrol edilemez bir dürtü hissetmesidir (Koob ve Volkow, 2010; Merikle, 1999). Sussman ve arkadaşları (2014), Garcia-Oliva ve Piqueras (2016) tarafından ifade edildiği üzere internette dolaşım, oyun oynama vb. amaçlarla cep telefonunu yoğun kullanma bireylerin karşı konulması zor arzular hissetme gibi problemleri davranışlar geliştirmesine yol açabilir. Bu nedenle, kısmen de olsa madde bağımlılığında benzer olumsuz davranışları incelemek ve anlamak önemlidir (Ruiz-Oliveras, Lucena, Pino ve Herruzo, 2010). Ancak, mevcut çalışma cep telefonunun kontrolsüz kullanımı sonucu ortaya çıkan olumsuz etkilerin bir bağımlılık olarak yorumlanıp yorumlanamayacağını kanıtlamaya çalışmamaktadır. Uyarlaması yapılan ölçeği diğer cep telefonu bağımlılığı ölçeklerinden ayıran başlıca birkaç özellik bulunmaktadır. *Cep Telefonu Bağımlılığında Aşerme Ölçeği* diğer pek çok cep telefonu bağımlılığı ölçeğinden farklı olarak kısıtlı bir yaş aralığındaki bireyleri değil, 18-65 gibi geniş bir yaş aralığındaki bireyleri kapsamaktadır. Ayrıca bu ölçek bireylere yöneltilen, mevcut durumlar üzerine odaklanan az sayıda ifade ile madde bağımlılığı ölçeklerindeki benzer şekilde aşermeyi tek bir yapı altında ölçmektedir. Diğer yandan, ölçek bireyleri cep telefonu kullanım durumlarına göre sınırlı, düzenli, riskli ve problemleri olarak sınıflandırmaktadır.

Eğitim düzeyi, cinsiyet, yaş ve yaşam tarzı gibi pek çok değişkenin cep telefonu bağımlılığında farklılık yaratabildiği bilindiğinden, kişilerin öz-bildirim yoluyla cep telefonu bağımlılığına ilişkin durumlarının belirlenebilmesi önem taşımaktadır. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı; De-Sola, Talledo, Rubio ve De Fonseca (2017) tarafından geliştirilen bireyleri cep telefonu kullanım alışkanlıklarına göre gruplandıran, *Cep Telefonu Bağımlılığında Aşerme Ölçeği*'ni Türkçe'ye uyarlamak ve ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğine ilişkin kanıtları incelemektir.

Yöntem

Çeviri Çalışması

Ölçeğin çeviri çalışmasında Brislin, Lonner ve Thorndike (1973) tarafından önerilen yöntem kullanılmıştır. Bu kapsamda ölçek ilk olarak, Mütercim-Tercümanlık bölümünde görevli ve ana dili Türkçe olan bir öğretim üyesi tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Çeviri öncesi ve esnasında araştırmacılar e-posta aracılığıyla özgün ölçeği geliştiren araştırmacılardan biriyle iletişime geçip ifadelerin çevirisine yönelik görüş alışverişinde bulunmuşlardır. Daha sonra, yapılan çeviri Yabancı Dil Hazırlık Programı'nda görevli bir öğretim görevlisi tarafından ifadelerin anlaşılabilirliği, kültürel uygunluk ve söz dizimi bakımından değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirme sonucu, üzerinde uzlaşılan ölçek maddeleri Mütercim-Tercümanlık bölümünden bir öğretim görevlisi tarafından kaynak dile geri çevrilmiştir. Çevirisi yapılan ifadeler ölçeğin özgün halindeki ifadelerle karşılaştırılmış ve anlamsal farklılık içeren birkaç ifade değişikliği yapılmıştır. Bu işlemlerden sonra, Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi'nde görevli bir öğretim görevlisi ölçek maddelerini dilbilgisi ve anlaşılabilirlik açısından incelemiştir. Tüm bu düzeltme işlemleri sonucunda ölçeğin Türkçe ifadeleri son halini almıştır.

Örneklem

Çalışmanın örneklemini Türkiye'de çeşitli şehirlerde ikamet eden 18-65 yaş aralığındaki bireyler oluşturmaktadır. Katılımcıları belirlemek için olasılığa dayalı olmayan örnekleme yöntemlerinden kota yöntemi kullanılmıştır. Bu örnekleme yöntemi uygulanırken araştırmacılar hangi özelliklere sahip kişilerden kaç kişinin örnekleme dâhil edilmesinin gerektiğini ifade eden sayılar belirlerler. Katılımcıların belirlenmesinde kolayda örnekleme kullanılabilir (Christensen, Johnson ve Turner, 2014; Ekiz, 2013). Bu bilgiler ışığında ve De-Sola ve arkadaşlarının (2017) çalışmasına paralel olarak evreni temsil edeceğine inanılan beş yaş grubu belirlenerek her gruptan en az 60 kişiye ulaşmak hedeflenmiştir.

Veriler, araştırmacılar tarafından yüz yüze görüşme sırasında basılı ve internet aracılığıyla elektronik olarak iletilen anket çalışması ile toplanmıştır. Anket formu, cep telefonu bağımlılığında aşerme ölçeğini oluşturan maddeler ve demografik bilgilere ilişkin soruların yer aldığı iki bölümden oluşmuştur. Yüz-yüze görüşme yolu ile 315 ve elektronik ortamda ise 367 olmak üzere toplam 682 kullanılabilir anket elde edilmiştir. Araştırmanın katılımcılarına ilişkin demografik bilgiler Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Araştırmanın Katılımcılarına İlişkin Demografik Bilgiler

	n	%		n	%
Cinsiyet			Medeni Hal		
Kadın	340	49,9	Evli	305	44,7
Erkek	342	50,1	Bekâr	374	54,9
Toplam	682	100		679	99,6
Yaş Grubu			Eğitim		
18-25	273	40	Lise	81	11,9
26-35	145	21,3	Ön lisans	48	7
36-45	118	17,3	Lisans	465	68,2
46-55	82	12	Lisansüstü	81	11,9
56-65	62	9,1			
Toplam	680	99,7		675	99

Katılımcıların cinsiyet ve medeni durum değişkenlerindeki alt gruplar bakımından birbirine yakın oranda temsil edilmelerinin yanında; 18-25 yaş aralığındaki (%40) ve lisans eğitim seviyesindeki (%68) bireyler diğer yaş ve eğitim gruplarına kıyasla daha yüksek oranda temsil edilmektedir.

Veri Toplama Aracı

Cep Telefonu Bağımlılığında Aşerme Ölçeği (CTBAÖ)

Türkçe'ye uyarlama çalışması yapılan *Cep Telefonu Bağımlılığında Aşerme Ölçeği* (Mobile Phone Addiction Craving Scale – MPACS) De-Sola ve arkadaşları (2017) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek maddelerinin tamamı kişilerin cep telefonlarını kullanmadıkları varsayımsal durumları betimlemektedir. Yanıtlayıcılardan betimlenen durumu hayal edip o anda hissettikleri huzursuzluk veya kaygı seviyesini 1 ile 10 arasında bir puan ile derecelemeleri istenmektedir. Dolayısıyla Likert tipinde sekiz maddeden oluşan anketten alınabilecek olası puanlar 8–80 arasında olmaktadır. MPACS cep telefonu bağımlılığına ilişkin aşermeyi tespit etmeye yönelik kullanılabilir hızlı bir karar verme aracıdır. Ölçeğin geçerlilik çalışması 16-65 yaş arasındaki 1126 kişi ile İspanya'da gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Analizi

Ölçekten elde edilen verilerin istatistiksel analizi için SPSS ve AMOS paket programları kullanılmıştır. Ölçeğin içsel tutarlılığını incelemek amacıyla Cronbach Alfa katsayısı hesaplanmıştır. Kapsam geçerliliği için alanda uzman kişilerin görüşüne başvurulmuş, yapı geçerliliği için ise elde edilen veriler Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi'ne (DFA) tabi tutulmuştur. Analizler %5 ($\alpha=0,05$) anlam düzeyinde yorumlanmıştır.

Bulgular

Güvenilirlik Analizi (İç Tutarlılık)

Ölçeğin güvenilirliği Cronbach Alfa katsayısı (α) ile ölçülmüştür. Bu katsayı ölçek maddelerinin birbirleri ile ne kadar yakın ilişki içinde olduklarını ifade etmesi açısından, iç tutarlılığının bir ölçüsü olarak nitelendirilmekte (Alpar, 2011, s. 814) ve 0 ile 1 arasında değer almakla birlikte en az 0,70 olması kabul görmektedir (Hair, Black, Babin ve Anderson, 2014; Price, 1997, s. 308). CTBAÖ ölçeğine ilişkin Cronbach Alfa katsayısı 0,881 olarak hesaplanmıştır. Bu değer 0,80'nin üzerinde bulunması ölçeğin yüksek güvenilirliğe sahip olduğunu (Alpar, 2011, s. 815) göstermektedir.

Tablo 2'de yer verilen madde-toplam korelasyon katsayıları her bir maddenin ölçekle olan ilişkisini göstermektedir. Katsayının düşük olması, ilgili maddenin ölçeğe olan katkısının düşük olduğunu ifade eder ve +0,25'ten büyük olması beklenir (Alpar, 2011, s. 821). Ölçek maddelerinin madde-toplam korelasyonlarının 0,55 ile 0,70 aralığında değer aldığı görülmüştür. Böylece her bir maddenin ölçekle olan ilişkisi yeterli bulunmuştur. Ölçeğin herhangi bir maddesi çıkarıldığında Cronbach Alfa katsayısında yükselme olmadığı görülmüştür.

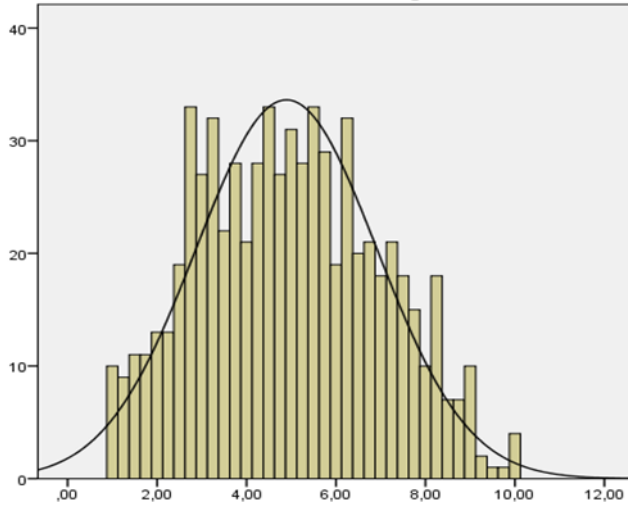
Tablo 2. Ölçeğin Madde-toplam Korelasyon ve Madde Silindiğinde Cronbach Alfa Değerleri

Maddeler	Madde Toplam Korelasyonu	Madde Silindiğinde Cronbach Alfa Değerleri
m1	,631	,868
m2	,634	,868
m3	,552	,876
m4	,640	,868
m5	,652	,866
m6	,687	,862
m7	,704	,861
m8	,671	,864

Geçerlilik Analizi

Veri setinin normal dağılıma uygunluğunu incelemek üzere basıklık, çarpıklık değerleri ve normal dağılım eğrisi dikkate alınmıştır. Ölçeğin maddelerinin basıklık değerleri -0,796 ile -1,170; çarpıklık değerleri ise 0,04 ile 1,321 aralığında değer almıştır. Basıklık ve çarpıklık değerlerinin +3

ile -3 aralığında olması (Kalaycı, 2010, s. 209) ve normal dağılım eğrisinin incelenmesi dolayısı ile dağılımın normal dağılıma benzerlik gösterdiği görülmüştür.

Şekil 1. Verilerin Dağılımına İlişkin Histogram Grafiği

Çalışmada veri setindeki eksik verinin derecesini ve eksik veriye yol açan bir yapı olup olmadığını incelemek üzere yapılan analizde ölçeğin sekiz maddesinde de eksik verinin olmadığı, demografik değişkenlerde ise eksik veri oranının eğitim durumunda %1, medeni durumda % 0,4 ve yaş değişkeninde ise %0,3 olduğu görülmüştür. Eksik veri oranının çok düşük olması dolayısı ile eksik verilere herhangi bir atama yapılmamıştır.

Açımlayıcı Faktör Analizi

CTBAÖ ölçeğinin iç geçerliliğini test etmek amacı ile gerçekleştirilen açımlayıcı faktör analizinde; özdeğer istatistiği, temel bileşenler analizi ve Varimax döndürme yöntemi kullanılmıştır. KMO ve Bartlett testine göre, veri seti faktör analizine uygun (KMO= 0,909) ve Bartlett testi anlamlı ($p= 0,00 < 0,05$; Ki-kare= 2270,7, sd= 28) bulunmuştur. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda ortaya çıkan tek boyutlu yapı ve maddelere ilişkin faktör yükleri Tablo 3'te gösterilmektedir.

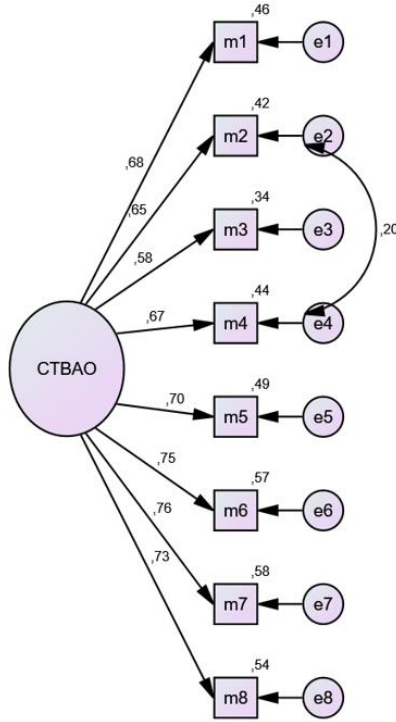
Tablo 3. Açımlayıcı Faktör Analizi Bulguları

Madde	Faktör Yüğü	Özdeğer	Varyans (%)
m7	,789	4,378	54,730
m6	,776		
m8	,761		
m5	,745		
m4	,733		
m2	,728		
m1	,726		
m3	,652		

Faktör analizi neticesinde, ölçeğin orijinaline uygun olarak tek boyutlu bir yapı elde edilmiştir ve bu sekiz maddeden oluşan değişkenin cep telefonu bağımlılığında aşermedeki toplam varyansın %54,7'sini açıkladığı bulunmuştur. Maddelerin ortak varyans değerleri (communalities) incelendiğinde m3'ün 0,425, diğer ifadelerin ise 0,50'nin üzerinde değer aldığı görülmüştür. Maddelerin faktör yükleri 0,652 ile 0,789 aralığında değerler almıştır.

Doğrulayıcı Faktör Analizi

Doğrulayıcı faktör analizi, araştırmacının topladığı verilerin daha önce farklı çalışmalarda toplanan veriler üzerinden kurulan yapıya uyum sağlayıp sağlamadığına karar vermede kullanılan bir yöntem olarak değerlendirilmektedir (Meydan ve Şeşen, 2015). Açımlayıcı Faktör Analizi sonrasında ölçeğin yapı geçerliğine ilişkin bilgi toplamak için Doğrulayıcı Faktör Analizi ile ölçme modeli oluşturulmuş ve kurulan modelin uyum iyiliği istatistikleri hesaplanmıştır. Doğrulayıcı Faktör Analizi ile açıklanan model Şekil 2’de sunulmuştur.

Şekil 2. CTBAÖ’ye İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi Modeli

Şekil 2 incelendiğinde tek faktörlü model için yapılan Doğrulayıcı Faktör Analizi sonucunda uyum indeks değerleri genel olarak iyi veya kabul edilebilir bir uyuma işaret etmektedir. Analiz sonuçları χ^2/sd değerinin 4,789 olduğunu göstermektedir. Bu değer 3 ve 5 arasına yer alması kabul edilebilir bir uyum olduğu şeklinde yorumlanmaktadır (Meydan ve Şeşen, 2015). RMSEA değeri 0,075 ve CFI değeri 0,968 olarak bulunmuştur. Bulunan bu değerler kabul edilebilir uyumun bir göstergesi olarak görülmektedir (Schreiber, Nora, Stage, Barlow ve King, 2006). Sekiz maddeli CTBAÖ’ye ilişkin diğer uyum indeksleri NFI= 0,970, IFI= 0,968, GFI= 0,968, AGFI= 0,939 olarak bulunmuştur ve bu değerler iyi uyumu ifade etmektedir (Meydan ve Şeşen, 2015).

Tanımlayıcı Bulgular

Ölçeğe ait bulgular

Örneklem grubunda yer alan bireylerin *Cep Telefonu Bağımlılığında Aşırma Ölçeği*’ne ilişkin verilerinin merkezi eğilim ölçüleri (aritmetik ortalama, ortanca, mod) ve standart sapma değerleri Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Örneklemeye İlişkin Açıklayıcı İstatistikler

Ölçek İfadeleri	n	Ort.	SS.	Ortanca	Mod
m1 Şu an onu açmak istesem ve açamasam ya da açmama müsaade edilmezse	682	4,93	2,573	5	5
m2 Tam şu an kapsama alanı dışında olduğumu ya da şarjımın bittiğini fark etmiş olsam	682	5,34	2,783	5	5
m3 Tam şu an sinemada ya da işte olduğum için onu kapatmak zorunda kalsam	682	2,91	2,339	2	1
m4 Tam şu an onu evde unuttuğumu fark etsem	682	6,55	2,853	7	10
m5 Tam şu an bir mesaja cevap yazmasam ya da yazmama müsaade edilmezse	682	4,52	2,752	4	1
m6 Şu an yanımda insanlar olsa ve onlar kendilerininkini kullanırken benimki çalışmazsa	682	4,49	2,945	4	1
m7 Normalde sürekli kullandığım ama artık onu kullanmadığım bir yerde veya durumda olsam	682	5,15	2,711	5	5
m8 Tam şu an huzursuz hissedip rahatlamaya ihtiyaç duysam ve o elimin altında olmazsa	682	5,24	2,882	5	1

Katılımcılar bütün maddelere 1 ile 10 arasında puanlar vermiştir. Ölçek maddelerine verilen puanların ortalaması en düşük 2,91 ($\pm$ 2,34) olarak m3 (Tam şu an sinemada ya da işte olduğum için onu kapatmak zorunda kalsam) ve en yüksek 6,55 ($\pm$ 2,85) olarak ise m4 (Tam şu an evde unuttuğumu fark etsem) ifadesine verilmiştir. Ölçeğe ait genel ortalama 4,89 ($\pm$ 2,03) ve ortancası ise 4,87 olarak bulunmuştur.

Katılımcıların ifadelerine verdikleri yanıtların toplanmasıyla elde edilen 8 ile 80 aralığında yer alan ölçek puanının ortalaması ise yaklaşık 39,2 (Standart sapma= 16,18, Ortanca=39, Mod= 43) olarak hesaplanmıştır. Yüzdeler tablosu incelendiğinde katılımcıların %25'i 26 ve %50'si 39 altında puan alırken %95'nin ise 66'nın altında bir ölçek puanı aldığı görülmüştür.

Gruplar arası demografik farklılıklara dair bulgular

Katılımcıların cinsiyet, medeni hal, yaş grubu ve eğitim seviyesine göre CTBAÖ'den elde ettikleri puanlar keşifsel amaçlı incelenmiştir.

Tablo 5. Ölçek Puanının Cinsiyet ve Medeni Hale Göre Farklılaşmasına İlişkin T-Testi Sonuçları

	Ortalama	t	sd	p
Cinsiyet	Kadın: 4,91 Erkek: 4,87	0,221	680	0,825
Medeni hal	Evli: 4,72 Bekâr: 5,04	-2,060	677	0,040*

*0,05 düzeyinde anlamlı

Cinsiyete ilişkin ölçek ortalamalarında kadın (Ort.=4,91, ss.=2,07) ve erkeklerin (ort.= 4,87, ss.=1,98) puanlarının birbirine çok yakın olduğunu ancak, yapılan t-testi aradaki farkın anlamlı olmadığını ($p= 0,825 > 0,05$, $F= 1,064$, serbestlik derecesi=680) göstermiştir. Bireylerin evli veya bekâr olma durumuna göre ise t-testi ($p= 0,04 < 0,05$, $F= 1,368$, serbestlik derecesi=677) bulguları ölçek puanlarında anlamlı bir farklılık olduğuna işaret etmiştir. Bekâr katılımcıların puanları (ort.=5,04, ss.=1,98) evli katılımcılardan (Ort.=4,72, ss.=2,06) anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Yaş gruplarına göre ölçekten alınan toplam puanın dağılımına bakıldığında (Tablo 6) 18 ve 45 yaş aralığındaki yaş gruplarının ortalamalarının birbirine oldukça yakın olduğu görülmektedir. Öte yandan 46 ve 65 yaş aralığındaki grupların ortalamalarının da birbirine yakın ve diğer üç gruptan daha düşük olduğu dikkat çekmektedir.

Tablo 6. Yaş Grupları için CTBAÖ Puanları

	18-25 yaş	26-35 yaş	36-45 yaş	46-55 yaş	56-65 yaş	Toplam
Ortalama	41,23	39,89	40,23	34,04	33,26	39,17
Ortanca	41	40	38,5	31,5	29	39
Standart Sapma	14,93	15,87	17,34	15,28	18,53	16,17
Minimum	8	8	9	8	8	8
Maksimum	80	72	80	80	76	80
Örnekleme	273	145	118	82	62	680

Bireylerin yaş gruplarına göre CTBAÖ puanlarının farkına ilişkin yapılan tek yönlü varyans analizi (one-way Anova) bulguları katılımcıların yaşlarına göre ölçek puanlarında anlamlı bir farklılık ($p=0,000 < 0,05$; $F=5,589$) olduğunu göstermiştir. Levene istatistiğinin varyansların homojen olmadığına işaret etmesi (Levene istatistiği = 2,757; $p=0,027$) sebebiyle farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını araştırmak için tamamlayıcı Post-Hoc testlerinden Tamhane's T2 tercih edilmiştir (Tablo 7).

Tablo 7. Ölçek Puanının Yaş Gruplarına Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA ve Tamhane's T2 testi Sonuçları

	F	p	Yaş Grupları	Ort. Farkı	p	
Cep Telefonu Bağımlılığında Aşerme Ölçeği	5,589	0,000	18-25	26-35	0,168	0,994
			36-45	0,125	1,000	
			46-55	0,899	0,003*	
			56-65	0,996	0,022*	

*ortalama farkı 0,05 düzeyinde anlamlı

Test sonuçları 18-25, 46-55 ve 56-65 yaş gruplarındaki katılımcıların puanlarının anlamlı düzeyde farklılaştığını göstermektedir. 18-25 yaş aralığındaki katılımcıların ölçek puanları 46-55 ($p=0,003$), 56-65 ($p=0,004$) yaş aralığındaki bireylerden daha yüksektir. Diğer yandan, katılımcıların eğitim seviyesine göre ise ölçek puanlarında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p=0,359$; $F=1,074$).

CTBAÖ puanlarına göre kullanıcıların sınıflandırılması

Orijinal ölçek olan MPACS'den elde edilen toplam puanlar problemlü telefon kullanımı ölçeği (MPPUS) ile değerlendirilmiş ve elde edilen sonuçlar Chow, Leung, Ng ve Yu'nun (2009) tanımlamaları temel alınarak katılımcılar dört grup olarak sınıflandırılmıştır (sınırlı kullanıcılar, düzenli kullanıcılar, riskli kullanıcılar ve problemlü kullanıcılar). Bu sınıflandırmada ölçek toplam puanı temel alınmış olup, 30,5-35 puan aralığı riskli kullanıcıları, 35,5 ve üzeri puanlar ise problemlü kullanıcıları ifade etmektedir (De-Sola ve ark., 2017).

Mevcut çalışmada ise Chow ve arkadaşlarının (2009) çalışmasına paralel şekilde 15, 80 ve 95'lik yüzdeler dilimleri hesaplanarak grupların kesme noktaları belirlenmiştir. Tablo 8'de ayrıntılarına yer verildiği üzere 15, 80 ve 95 yüzdeler dilimlerine karşılık gelen puanlar sırasıyla 21,45, 54 ve 66'dır.

Tablo 8. Toplam Ölçek Puanına göre Kategoriler için Önerilen Kesme Puanları

Kullanıcılar	Yüzdeler dilim (percentile)	Toplam puan
Sınırlı	15'in altı	21,45 ve daha düşük
Düzenli	15 ile 80 arası	22-54
Riskli	80 ile 95 arası	55-66
Problemlü	95 ve üzeri	67 ve üzeri

Orijinal çalışmadaki (De-Sola ve ark., 2017) puan dağılımlarının mevcut çalışmanın dağılımlarından daha düşük olduğu dikkat çekmiştir. Kullanıcıların CTBAÖ'ye verdikleri yanıtlar doğrultusunda belirlenen dörtlü sınıflandırma ışığında elde edilen istatistikler Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9. Kullanıcı Tipine göre CTBAÖ puanları

	Sınırlı	Düzenli	Riskli	Problemlili	Toplam
Ortalama	15,49	37,51	60,09	71,69	39,13
Standart sapma	4,39	9,29	3,50	3,98	16,18
Ortanca	16	38	60	71	39
Minimum	8	22	55	67	8
Maximum	21	54	66	80	80
Örnekleme	102	448	100	32	682

Belirlenen kesme puanlarına göre örneklemede yer alan cep telefonu kullanıcılarının 102'si (%15) sınırlı, 448'i (%65,7) düzenli, 100'ü (%14,7) riskli ve 32'si (%4,7) problemlili kullanıcı grubuna girmektedir. Bu dağılıma göre, sayıca en küçük grup problemlili kullanıcılar olurken; en kalabalık grup ise düzenli kullanıcılar olarak bulunmuştur.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırma De-Sola ve arkadaşları (2017) tarafından geliştirilen *Cep Telefonu Bağımlılığında Aşerme Ölçeği*'nin Türkiye'deki 18-65 yaş arası bireyler için dilsel eşdeğerlik, geçerlik ve güvenilirlik incelemelerinin yapıldığı bir ölçek uyarlama çalışmasıdır. Uyarlaması yapılan bu ölçek, Türk araştırmacıların, cep telefonunun problemlili kullanımı ve bağımlılık riskini değerlendirebilme açısından yararlanabilecekleri bir ölçme aracı olarak işlev görebilecektir.

Bağımlılık kavramının artık sadece madde bağımlılığı ile sınırlı olmadığını kabul eden bir bakış açısı, bireylerde fiziksel ve psikolojik olarak pek çok olumsuz etkiye yol açan teknolojik bağımlılıkları önleyici çalışmalar için önemli bir adım olarak karşımıza çıkmaktadır. Davranışsal bağımlılık çerçevesinde cep telefonu bağımlılığı üzerine son yıllarda Türk araştırmacıların yararlanabilmesi için yürütülen bir takım ölçek geliştirme ya da uyarlama çalışmaları bulunmaktadır. Bu çalışmaların bir kısmı örneklem seçiminde katılımcıların yaşı ve buldukları coğrafi bölge itibariyle görece dar bir alanı ele almıştır (Fırat ve Balcı-Çelik, 2017; Fidan, 2016; Noyan ve arkadaşları, 2015; Şata, Çelik, Ertürk ve Taş, 2016). Türkçe'ye uyarlaması yapılan bu ölçek geniş bir yaş aralığı ve farklı eğitim düzeylerinden geniş bir katılımcı grubunu içermesinden dolayı temsil gücü bakımından görece avantajlıdır.

CTBAÖ'nün çeviri ve geçerlilik işlemleri, uyarlama sürecinin gerekliliklerini belirli bir ölçüde yerine getirmiştir (Brislin, Lonner & Thorndike, 1973; Gjersing, Caplehorn, Clausen, 2010) ve bu nedenle ölçek, cep telefonu bağımlılığında aşermeyi tespit etmek amacıyla 18-65 yaş arasındaki genel Türk nüfusunda kullanıma uygundur. Yapılan analizlerin tamamı ölçeğin Türkiye'deki örneklem üzerinde de tek boyutlu bir yapıya sahip olduğuna işaret etmiştir. CTBAÖ'nün güvenilirliğine yönelik yürütülen analizlerde Cronbach Alfa katsayısı 0,881 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin orijinalinin geliştirildiği çalışmada güvenilirlik katsayısı 0,919 olarak bulunmuştur (De-Sola ve ark., 2017). Hesaplanan katsayının yüksek olması CTBAÖ'nün güvenilirliği açısından bir kanıt olarak değerlendirilmiştir. Tüm bunlara ek olarak, CTBAÖ sadece sekiz maddeden oluştuğu için, anket formunu dolduran bireylerin dikkat durumuna olumlu bir katkı yapmakta ve bu durum ölçeğin uygulanabilirlik açısından kullanışlı bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir. *Cep Telefonu Bağımlılığında Aşerme Ölçeği* 18 yaşından 65 yaşına kadar geniş bir yelpazede yer alan farklı medeni duruma sahip, farklı eğitim düzeylerinden ve cinsiyetten bireylerin cep telefonu bağımlılığına olan eğilimlerini değerlendirmek için uygulanabilecek geçerli ve güvenilir bir araçtır. CTBAÖ aynı zamanda geniş-ölçekli bir kitlenin cep telefonu bağımlılığında aşerme açısından farklılıklarının belirlenmesi amacıyla da kullanılabilir (De-Sola ve ark., 2017). Uyarlaması yapılan CTBAÖ genel olarak değerlendirildiğinde, az sayıda kısa ifadelerden oluşması, 18-65 yaş aralığındaki genel nüfus üzerinde uygulanabilir olması ve cep telefonu bağımlılığında aşermeyi belirleyebilmesi yönleriyle alanyazındaki ölçme araçlarından ayrılmaktadır.

Orijinal çalışmadaki (De-Sola ve ark., 2017) puan dağılımlarının mevcut çalışmanın dağılımlarından daha düşük bulunması araştırmanın dikkat çekici bulgularındandır. Bu durumun çalışmanın yapıldığı örnekleme yer alan bireylerin profillerindeki farklılıklardan (ülke, yaş, eğitim durumu vb.) ve mevcut çalışmadaki örneklem hacminin daha küçük olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Ulaşılan olumlu sonuçlara karşın; bu araştırmanın bazı önemli sınırlılıklarının olduğu düşünülmektedir. İlk olarak, 54-65 yaş grubundaki katılımcıların sayısı diğer yaş guruplarına nispeten düşük kalmıştır. Toplanan yanıtların yaklaşık olarak yarısı elektronik ortamda yönlendirilen anket formları aracılığıyla elde edilmiştir ve bu durumun gelen yanıtlar üzerinde nasıl bir etki bıraktığı bilinmemektedir.

KAYNAKÇA

- Alpar, R. (2011). *Çok değişkenli istatistiksel yöntemler*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Bağcı, H. (2018). Lise öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılıklarının farklı değişkenler açısından incelenmesi: Sakarya örneği. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 13(21), 47-60. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.13944>
- Bianchi, A., & Phillips, J. G. (2005). Psychological predictors of problem mobile phone use. *Journal of Cyberpsychology and Behavior*, 8(1), 39-51. <http://dx.doi.org/10.1089/cpb.2005.8.39>
- Billieux, J., Van der Linden, M., & Rochat, L. (2008). The role of impulsivity in actual and problematic use of the mobile phone. *Applied Cognitive Psychology*, 22(9), 1195–1210. <http://dx.doi.org/10.1002/acp.1429>.
- Brislin, R. W., Lonner, W. J., & Thorndike, R. M. (1973). *Crosscultural research methods*. New York: Wiley
- Carbonell, X., Guardiola, E., Beranuy, M., & Bellés, A. (2009). A bibliometric analysis of the scientific literature on Internet, video games, and cell phone addiction. *Journal of the Medical Library Association*, 97(2), 102–107. <http://dx.doi.org/10.3163/1536-5050.97.2.006>
- Carbonell, X., Chamarro, A., Beranuy, M., Griffiths, M.D. Obert, U., Cladellas, R., & Talam, A. (2012). Problematic Internet and cell phone use in Spanish teenagers and young students. *Anales de Psicología*, 28(3), 789-796. <https://doi.org/10.6018/analesps.28.3.156061>
- Cash, H., Rae, C. D., Steel, A. H., & Winkler, A. (2012). Internet addiction: A brief summary of research and practice. *Current Psychiatry Reviews*, 8(4), 292–298. <http://doi.org/10.2174/157340012803520513>
- Cho, K-S., & Lee, J-M. (2017). Influence of smartphone addiction proneness of young children on problematic behaviors and emotional intelligence: Mediating self-assessment effects of parents using smartphones. *Computers in Human Behavior*, 66, 303-311. <http://dx.doi.org/10.1016/j.chb.2016.09.063>
- Chóliz, M. (2010). Mobile phone addiction: A point of issue. *Addiction*, 105(2), <https://doi.org/10.1111/j.1360-0443.2009.02854.x>
- Chóliz, M. (2012). Mobile-phone addiction in adolescence: The Test of Mobile Phone Dependence (TMD). *Progress in Health Sciences*, 2(1), 33-44.

- Chow, S. L., Leung, G. M., Ng, C., & Yu, E. (2009). A screen for identifying maladaptive internet use. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 7, 324-332. <https://doi.org/10.1007/s11469-008-9170-4>
- Christensen, L. B., Johnson, R. B., & Turner, L. A. (2014). *Research methods, design, and analysis*. Boston: Pearson Education.
- De-Sola, J., Talledo, H., Rubio, G., & De Fonseca, F. R. (2017). Development of a Mobile Phone Addiction Craving Scale and its validation in a Spanish adult population. *Frontiers in Psychiatry*, 8, 1-9. <http://dx.doi.org/10.3389/fpsy.2017.00090>
- De-Sola Gutiérrez, J., Rodríguez de Fonseca, F., & Rubio, G. (2016) Cell-phone addiction: A review. *Frontiers in Psychiatry*, 7, 1-15. <http://dx.doi.org/10.3389/fpsy.2016.00175>
- Echeburua, E., & de Corral, P. (2010). Addiction to new technologies and to online social networking in young people: A new challenge. *Adicciones*, 22(21), 91-95.
- Ekiz, D. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ericsson-LG. (2015). Ericsson mobility report (ss. 1-28). Stockholm: Sweden. Erişim tarihi: 4 Temmuz 2018, <https://www.ericsson.com/assets/local/mobility-report/documents/2015/ericsson-mobility-report-june-2015.pdf>
- Fırat, N., & Balcı Çelik, S. (2017). Cep telefonu bağımlılığı ölçeği (CBÖ)'nin Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *International Journal of Human Sciences*, 14(3), 2875-2887. <http://dx.doi.org/10.14687/jhs.v14i3.1592>
- Fidan, H. (2016). Development and validation of the Mobile Addiction Scale: The components model approach. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 3(3), 452-469. <http://dx.doi.org/10.15805/addicta.2016.3.0118>
- Garcia-Oliva, C., & Piqueras, J.A. (2016). Experiential avoidance and technological addictions in adolescents. *Journal of Behavioral Addictions*, 5(2), 293-303. <https://doi.org/10.1556/2006.5.2016.041>
- Gill P. S., Kamath A., & Gill T. S. (2012). Distraction: An assessment of smartphone usage in health care work settings. *Risk Management and Healthcare Policy*, 5, 105-114. <http://dx.doi.org/10.2147/RMHP.S34813>
- Gjersing, L., Caplehorn, J. R. M., & Clausen, T. (2010). Cross-cultural adaptation of research instruments: language, setting, time and statistical considerations. *BMC Medical Research Methodology*, 10(13), <https://doi.org/10.1186/1471-2288-10-13>
- Göldağ, B. (2017). Ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin internet bağımlılık düzeyleri ile sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12(11), 71-94. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11862>
- Griffiths, M. (2005). A 'components' model of addiction within a biopsychosocial framework. *Journal of Substance Use*, 10(4), 191-197. <https://doi.org/10.1080/14659890500114359>
- Griffiths, M. (2013a). Adolescent mobile phone addiction: A cause for concern? *Education and Health*, 31(3), 76-78.
- Griffiths M. (2013b). Social networking addiction: Emerging themes and issues. *Journal of Addiction Research & Therapy*, 4(5), <http://dx.doi.org/10.4172/2155-6105.1000e118>

- Gutierrez, J., Rodriguez de Fonseca, F., & Rubio, G. (2016). Cell-phone addiction: A review. *Frontiers in Psychiatry*, 7, 1-15. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2016.00175>
- Günlü, A., & Ceyhan, A. A. (2017). Ergenlerde internet ve problemli internet kullanım davranışının incelenmesi [Investigating adolescents' behaviors on the internet and problematic internet usage]. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 4(1), 75-117. <http://dx.doi.org/10.15805/addicta.2017.4.1.0016>
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2014). *Multivariate data analysis* (7th ed.). Essex: Pearson Education Limited.
- Haug, S., Castro, R. P., Kwon, M., Filler, A., Kowatsch, T., & Schaub, M. P. (2015). Smartphone use and smartphone addiction among young people in Switzerland. *Journal of Behavioral Addictions*, 4(4), 299–307. <http://doi.org/10.1556/2006.4.2015.037>
- Hawi, N. S., & Samaha, M. (2017) Relationships among smartphone addiction, anxiety, and family relations. *Behaviour & Information Technology*, 36(10), 1046-1052. <http://dx.doi.org/10.1080/0144929X.2017.1336254>
- Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri* (5. Baskı). Ankara: Asil Yayın Dağıtım Ltd.
- Kim, D.I., Lee, Y.H., Lee, J.Y., Kim, M.C, Keum, C.M, Nam, J. K., & Kang, E. (2012). New patterns in media addiction: Is smartphone a substitute or a complement to the Internet? *The Korean Journal of Youth Counseling*, 20(1), 71–88.
- Koob, G. F., & Volkow, N. D. (2010). Neurocircuitry of addiction. *Neuropsychopharmacology*, 35, 217-238. <http://dx.doi.org/10.1038/npp.2009.110>
- Kuss, D. J. (2016). Internet addiction: The problem and treatment. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 3, 185–192. <http://dx.doi.org/10.15805/addicta.2016.3.0106>
- Kwon, M., Kim, D.-J., Cho, H., & Yang, S. (2013a). The smartphone addiction scale: Development and validation of a short version for adolescents. *PLoS One*, 8(12), 1-7. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0083558>
- Kwon, M., Lee, J. Y., Won, W. Y., Park, J. W., Min, J. A., Hahn, C., Gu, X., Choi, J. H., & Kim, D. J. (2013b). Development and validation of a smartphone addiction scale (SAS). *PLoS One*, 8(2), 1-7. <http://dx.doi.org/10.1371/journal.pone.0056936>
- Landolfi, E. (2013). Exercise addiction. *Sports Medicine*, 43(2) 111–119. <http://dx.doi.org/10.1007/s40279-012-0013-x>
- Lee, S., Kang, H., & Shin, G. (2015). Head flexion angle while using a smartphone. *Ergonomics*, 58(2), 220–226. <https://doi.org/10.1080/00140139.2014.967311>
- Lin Y-H, Chang L-R, Lee Y-H, Tseng H-W, Kuo T.B.J., & Chen, S-H. (2014). Development and validation of the Smartphone Addiction Inventory (SPAI). *PLoS ONE*, 9(6), 1-5. <http://dx.doi.org/10.1371/journal.pone.0098312>
- Lopez-Fernandez O, Honrubia-Serrano M.L., & Freixa-Blanxart M. (2012). Adaptación española del 'Mobile Phone Problem Use Scale' para población adolescente. *Adicciones*, 24, 123–30. <http://dx.doi.org/10.20882/adicciones.104>
- Lopez-Fernandez, O., Honrubia-Serrano, M. L., Gibson, W., & Griffiths, M. D. (2014). Problematic Internet use in British adolescents: An exploration of the addictive symptomatology. *Computers in Human Behavior*, 35, 224–233. <http://dx.doi.org/10.1016/j.chb.2014.02.042>

- Lu, X., Watanabe, J., Liu, Q., Uji, M., Shono, M., & Kitamura, T. (2011). Internet and mobile phone text-messaging dependency: Factor structure and correlation with dysphoric mood among Japanese adults. *Computers in Human Behavior*, 27(5), 1702–1709. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2011.02.009>
- Merikle E. P. (1999). The subjective experience of craving: an exploratory analysis. *Substance Use & Misuse*, 34(8), 1101–1115. <http://dx.doi.org/10.3109/10826089909039399>
- Meydan, C. H., & Şeşen, H. (2015). *Yapısal Eşitlik Modellemesi: AMOS uygulamaları*. (2. baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Montag, C., & Walla, P. (2016). Carpe diem instead of losing your social mind: Beyond digital addiction and why we all suffer from digital overuse. *Cogent Psychology*, 3, 1-9. <http://dx.doi.org/10.1080/23311908.2016.1157281>
- Noyan C. O., Enez Darçın A., Nurmedov S., Yılmaz O., & Dilbaz N. (2015). Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğinin kısa formunun üniversite öğrencilerinde Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 16(1), 73-81. <http://dx.doi.org/10.5455/apd.176101>
- Ozer, O., & Kılıç, F. (2018). The effect of mobile-assisted language learning environment on EFL Students' academic achievement, cognitive load and acceptance of mobile learning tools. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 14(7), 2915-2928. <https://doi.org/10.29333/ejmste/90992>
- Peper, E., & Harvey, R. (2018). Digital addiction: Increased loneliness, anxiety and depression. *NeuroRegulation*, 5(1), 3-8, <http://dx.doi.org/10.15540/nr.5.1.3>
- Pew Research Center (2012). Internet user demographics. Erişim tarihi: 3 Temmuz 2018, <http://www.pewinternet.org/fact-sheet/internet-broadband/>
- Pew Research Center (2016). Smartphone ownership and internet usage continues to climb in emerging economies. Erişim tarihi: 4 Temmuz 2018, <http://www.pewglobal.org/2016/02/22/smartphone-ownership-and-internet-usage-continues-to-climb-in-emerging-economies/>
- Price, J. L. (1997). Handbook of organizational measurement. *International Journal of Manpower*, 18(4/5/6), 305-558.
- Randler, C., Wolfgang, L., Matt, K., Demirhan, E., Horzum, M. B., & Beşoluk, Ş. (2016). Smartphone addiction proneness in relation to sleep and morningness–eveningness in German adolescents. *Journal of Behavioral Addictions*, 5(3), 465–473. <http://dx.doi.org/10.1556/2006.5.2016.056>
- Ruiz-Olivares, R., Lucena, V., Pino, M. J., & Herruzo, J. (2010). Analysis of behavior related to use of the Internet, mobile telephones, compulsive shopping and gambling among university students. *Adicciones*, 22, 301–310. <http://dx.doi.org/10.20882/adicciones.171>
- Sanal, Y., & Ozer, O. (2017). Smartphone addiction and the use of social media among university students. *Mediterranean Journal of Humanities*, 7(2), 367-377. <http://dx.doi.org/10.13114/MJH.2017.370>
- Sapancı, A., & Kuyumcu Vardar, A. (2018). Öğretim elemanlarının sınıf içinde karşılaştıkları istenmeyen davranışlar. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 13(18), 1095-1118. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.14076>

- Schreiber, J. B., Nora, A., Stage, F. K., Barlow, E. A., & King, J. (2006). Reporting Structural Equation Modeling and Confirmatory Factor Analysis Results: A Review. *The Journal of Educational Research*, 6, 323-338. <https://doi.org/10.3200/JOER.99.6.323-338>
- Sussman, S., Arwapong, T. E., Sun, P., Tsai, J., Rohrbach, L. A., & Spruijt-Metz, D. (2014). Prevalence and co-occurrence of addictive behaviors among former alternative high school youth. *Journal of Behavioral Addictions*, 3(1), 33–40. <http://dx.doi.org/10.1556/JBA.3.2014.005>
- Şar, A. H. & Işıklar, A. (2012). Problemlı mobil telefon kullanım ölçeğinin Türkçe'ye uyarlaması. *International Journal of Human Sciences*, 9(2), 264-275.
- Şata, M., Çelik, İ, Ertürk, Z. & Taş, U. E. (2016). Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği'nin (ATBÖ) Türk lise öğrencileri için uyarlama çalışması. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 7(1), 156-169. <http://dx.doi.org/10.21031/epod.95432>
- Toda, M., Ezo, S., Nishi, A., Mukai, T., Goto, M., & Morimoto, K. (2008). Mobile phone dependence of female students and perceived parental rearing attitudes. *Social Behavior and Personality*, 36(6), 765–770. <https://doi.org/10.2224/sbp.2008.36.6.765>
- Young, K. S. (1998). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *Cyberpsychology and Behavior*, 1(3), 237–244. <https://doi.org/10.1089/cpb.1998.1.237>